

Klinická terminologie

Předložkové pády – akuzativ, ablativ

Lekce 6, 7

Klinická terminologie

- ▶ **klinický termín** představuje nejčastěji označení
  - nemoci (*diabetes mellitus*)
  - úrazu (*fractura comminutiva*)
  - příznaku (*febris acuta*)
  - operačního zákroku (*amputatio*)
  - vyšetřovacích postupů (*colonoscopia*)
- ▶ *nejčastěji se tyto termíny uplatňují v klinických diagnózách (určení nemoci stanovené lékařem)*

Ukázka z chorobopisu

---

byla hospitalizována na odd.9P - operační onkogynekologie
od: 2.11.10 do 4.11.10
na odd ARO od 4.11.10 do 8.11.10
na odd 9 od: 08.11.2010 do: 15.11.2010
na Gynekologicko-porodnické klinice FN Brno - pracoviště Porodnice

PŘÍJEM: Pacientka byla přijata k operačnímu zákroku.

Dg.: Ca cervicis uteri pT1b1 pN0(0/30) M0, G3
St.p. hysterectomia abdom rad gr.II cum adnexectomia
bilateralis cum lymphadenectomia pelvis bilat(4.11.10)
Hypertensio. Myopia. Varices cruris.

VÝKON: dne 4.11.10 provedeno: Hysterectomia abdom rad gr.II cum
adnexectomia bilateralis cum lymphadenectomia pelvis bilat

PRŮBĚH: Operace bez komplikací. Po operaci pacientka přeložena vzhledem
k rozsahu výkonu a doporučení anesteziologa na ARO a poté zpět
na odd.9. Časná mobilizace, péče o suturu.
Celková hospitalizace bez komplikací.

Specifika klinických termínů

▶ opisné vyjádření pravé a levé strany

- vpravo = **lateris dextri** (zkratka **l. dx.**)
- vlevo = **lateris sinistri** (zkratka **l. sin.**)
- na obou stranách = **lateris utriusque** (zkratka **l. utr.**)

```
Dg: T068 Polytrauma
W1731 Pád s padákem
S4220 Fractura humeri proximalis l. sin comminutiva luxans
S3250 Fr. rami sup. et inferioris ossis pubis l. dx
S3250 Fr. ramus sup. ossis pubis l. sin
S3210 Fr. sacri l. dx
S2210 Fr. corporis vertebrae thoraciceae VII et VIII.
S3200 fr. processus transversi vertebrae lumbalis II.-IV.
S3700 Contusio renis l. dx cum hematoma perirenale
S134 Distensio ligg. col. vert. partis cervicalis
S202 Contusio thoracis l. sin
S2730 Contusio pulm. l. sin
S2710 Hemothorax postraumaticum l. sin
S4210 Fr. proc. coracoideus scapulae l. sin
```

- ## ▶ užívání zkratk a akronymů (např. TE = tonsillectomia, HyE = hysterectomia, APPE = appendectomia, CHT = chemotherapia, ODS = oculus dexter et sinister)
-

Specifika klinických termínů

- ▶ **dvojí možnost postavení adjektiva** specifikujícího poranění nebo onemocnění
  - těsně za substantivem, se kterým vytváří spojení
  - až na konci klinického termínu

```
Dg: T068 Polytrauma
V1701 Cykl.řid.x pev.přek.;neprov.neh.;volný čas
S0640 Haemorrhagia epidurale reg. temporale l.sin
F100 Ebrietas aethylica
S0601 Commotio cerebri
S0240 Fr.compl. zygomaticomaxillaris l.sin cum hemosinus sphenoid.
S4201 Fr.claviculae l.sin apeta
S4210 Fr. scapulae l.sin comminutiva
```


Specifika klinických termínů

▶ vyjádření stupně poranění, onemocnění

- ▶ stupeň poranění, onemocnění nebo poškození se vyjadřuje opisem pomocí genitivního tvaru spojení substantiva *gradus* s adjektivem v komparativu nebo superlativu, resp. s řadovou číslovkou (1.-4.), např.

- *Ruptura lienis gradus minoris/majoris/minimi/maximi*

(prasknutí sleziny menšího/většího/nejmenšího/největšího stupně)

- *Asthma bronchiale gradus primi/secundi/terti/ quarti*

(průduškové astma prvního/druhého/třetího/čtvrtého stupně)

Specifika klinických termínů

- ▶ **klinická eponyma** (pojmenování podle osob)
  - *Facies Hippocratica* (výraz tváře těžce nemocných lidí před smrtí, pro něhož jsou typické propadlé tváře, zapadlé oči a špičatý nos; jako první jej velmi přesně popsal Hippokratés)

Specifika klinických termínů

- ▶ *Morbus Crohn* (Crohnova nemoc; zánětlivé střevní onemocnění, na jehož popisu se významně podílel americký gastroenterolog Burrill Bernard Crohn)

Vyjádření *podezření* nebo *přesvědčení* lékaře o platnosti stanovené diagnózy

---

- ▶ v klinických diagnózách se vlastní postoj lékaře k platnosti stanovené diagnózy vyjadřuje opisem
  - ▶ **podezření** (nižší stupeň jistoty)
    - ▶ *suspicio* + genitivní tvar názvu nemoci/poruchy/poranění
      - *Suspicio commotionis cerebri* = podezření na otřes mozku
    - ▶ adjektivum *suspectus, a, um* ve funkci shodného přívlastku
      - *Commotio cerebri suspecta* = podezření na otřes mozku
  - ▶ **přesvědčení lékaře** (vyšší stupeň jistoty) o platnosti diagnózy
    - ▶ adverbium *verisimiliter* (častěji ve zkratce *vs. nebo v.s.*)
      - *Commotio cerebri, vs.*
      - (Pravděpodobný otřes mozku)

Ukázka z autentického chorobopisu

Fakultní nemocnice Brno , Jihlavská 20, Brno, 62500
Klinika úrazové chirurgie - B Úrazová chirurgie - odd.B

Z á v ě r e ě n á z p r á v a

- S0601 Commotio cerebri
- S0230 Fract. - fissura orbitae l.sin.
- S017 Vulnus contusolac.capitis front. l.dx.,excoriationes faciei
- S3600 Lacerationes lienis multipl cum hemorrhag.
- S3710 Laceratio urethrae v.s.
- S3200 Fract. proc. trans. vert. lumb. L5 l.dx.
- S334 Fract. pelvis multipl - symphyseolysis et fr.ossis ilii
- S607 Excoriationes multipl. manus bilat.
- S818 Vulnus contusolacerum cruris l.sin. ventralis

Specifika klinických termínů

▶ vyjádření zánětlivého onemocnění

- ▶ pomocí přípony *-itis* (gen. sg. *-itidis*), která se připojuje ke genitivnímu kmeni substantiva označujícího postižený orgán, např.

- *hepatitis, itidis, f.* = zánětlivé onemocnění jater

- *encephalitis, itidis, f.* = zánětlivé onemocnění mozku

- *gastritis, itidis, f.* = zánětlivé onemocnění žaludku

Jazyková charakteristika klinických termínů

- ▶ základ představují **nominativní a genitivní tvary** substantiv a adjektiv
- ▶ převaha **řeckých slovních základů** (např. *asthma, haemorrhagia, hypertonia, diabetes,...*)
- ▶ uplatnění **předložkových vazeb**, jimiž se nejčastěji vyjadřuje:
  - a) **časová návaznosti/souvislosti**
    - *Status post sectionem caesaream ante annos XI factam*
  - b) **umístění, směr**
    - *Metastases ad pulmones*
  - c) **způsob (charakter, míra, účinek)**
    - *Fractura claviculae lateris dextri cum dislocatione ad latus*
  - d) **důvod**
    - *Chemotherapia propter carcinoma*
  - e) **příčina**
    - *Mors subita e perforatione aortae*

Předložková vazba s akuzativem

▶ latinské předložky s akuzativem

<i>ad</i>	k, do, při	<i>intrā</i>	v, uvnitř, za, během
<i>ante</i>	před	<i>per</i>	skrz, přes, pomocí
<i>circum</i>	okolo, kolem	<i>post</i>	po, za
<i>contrā</i>	proti	<i>propter</i>	pro, kvůli
<i>extrā</i>	mimo, vně	<i>secundum</i>	podle
<i>infrā</i>	pod	<i>suprā</i>	nad
<i>inter</i>	mezi	<i>trāns</i>	přes

▶ latinské předložky *in* a *sub*

- ▶ tyto dvě latinské předložky se mohou pojit s akuzativem i ablativem.
- ▶ v případě použití akuzativu vyjadřují směr (tzn. odpověď na otázku kam?)
  - *Carcinoma pancreatis in venam portae increscens*
(zhoubný nádor slinivky břišní vrůstající **do** vrátnicové **žíly**)

Akuzativ latinských substantiv a adjektiv

Akuzativ singuláru M + F

	1. deklinace	2.+4. deklinace	3.+5. deklinace
akuz. sg. M/F	-am	-um	-em

Příklady uplatnění

	1. deklinace	2. deklinace	3. deklinace	4. deklinace	5. deklinace
akuz. sg. M/F	<i>post frāctūr</i> am	<i>post morbu</i> um	<i>post dolōr</i> em	<i>post partu</i> um	<i>post di</i> em

	Spojení s adjektivem 1. a 2. deklinace		Spojení s adjektivem 3. deklinace
akuz. sg. M/F	<i>post amputātiōn</i> em <i>traumatic</i> am	<i>propter tumore</i> em <i>benignu</i> um	<i>propter morbu</i> um <i>latent</i> em

Akuzativ latinských substantiv a adjektiv

► Akuzativ plurálu M + F

	1. deklinace	2. deklinace	3. deklinace	4. deklinace	5. deklinace
akuz. pl. M/F	-ās	-ōs	-ēs	-ūs	-ēs

► Příklady uplatnění

	1. deklinace	2. deklinace	3. deklinace	4. deklinace	5. deklinace
akuz. pl. M/F	<i>post frāctūrās</i>	<i>post morbōs</i>	<i>post dolōrēs</i>	<i>post partūs</i>	<i>post diēs</i>

	Spojení s adjektivem 1. a 2. deklinace		Spojení s adjektivem 3. deklinace
akuz. pl. M/F	<i>post amputātiōnēs traumaticās</i>	<i>propter tumōrēs benignōs</i>	<i>propter morbōs latentēs</i>

Akuzativ latinských substantiv a adjektiv

- ▶ **Akuzativ sg. a pl. N**
- ▶ neutra mají v nominativu a akuzativu vždy shodný tvar!
  - ▶ toto pravidlo se týká i adjektiv, která s neutry tvoří spojení (PKS), a platí v jednotném i množném čísle. Např.
    - ▶ akuz. sg.
      - *haematoma* (haematoma, tis, n.) → *propter haematoma*
      - *latus* (latus, eris, n.) → *ad latus*
    - ▶ akuz. pl.
      - *ulcera* (ulcus, eris, N) → *propter ulcera*

Předložková vazba s ablativem

▶ latinské předložky s ablativem

ā, ab	od	ē, ex	z, ze; kvůli (o příčině)
cum	s, se, spolu	prō	pro
dē	z, ze; s, se (shora dolů); o	sine	bez
in	v; na; při (časově)	sub	pod (kde?)

▶ latinské předložky *in* a *sub*

- ▶ v případě použití ablativu označují pozici, umístění (tzn. *kde?*)
  - *Status post amputationem in crure*
stav po amputaci (provedené) **v** (oblasti) bérce
  - *sub articulatione* = **pod** kloubem

Ablativ latinských substantiv a adjektiv

Ablativ singuláru

	1. deklinace	2. deklinace	3. deklinace	4. deklinace	5. deklinace
abl. sg.	-ā	-ō	-e/-ī	-ū	-ē

Příklady uplatnění

	1. deklinace	2. deklinace	3. deklinace	4. deklinace	5. deklinace
abl. sg.	<i>cum frāctūrā</i>	<i>cum morbō</i>	<i>cum dolōre/</i> <i>cum rētī</i> <i>cum cystī</i> <i>cum febrī</i>	<i>cum dēcubitū</i>	<i>cum cariē</i>

3. deklinace – ablativ s koncovkou -ī

- 1) substantiva středního rodu v nom. sg. zakončená na -e nebo -ar (vzor *rete*)
- 2) i-kmenová adjektiva 3. deklinace
- 3) stejnoslabičná substantiva řeckého původu (např. *basis*, *narcosis*, *sepsis*)
- 4) výjimky latinského původu (*febris*, *tussis*, *tuberculosis*)

Ablativ latinských substantiv a adjektiv

- ▶ příklady ablativu singuláru ve spojení s adjektivy

	Spojení s adjektivem 1. deklinace	Spojení s adjektivem 2. deklinace	Spojení s adjektivem 3. deklinace
abl. sg.	ex amputātiōne traumaticā	ē tumōre benignō	ē morbō latentī

- ▶ **bezpředložkový ablativ**

- ▶ v lékařské terminologii se týká jen několika ustálených spojení, např.

- *Fractura partis distalis radii sin. loco typico*

zlomenina distální části levé vřetenní kosti - *na typickém místě*

Ablativ latinských substantiv a adjektiv

▶ ablativ plurálu

	1. deklinace	2. deklinace	3. deklinace	4. deklinace	5. deklinace
abl. pl.		-ī̄s		-ībus	-ēbus

▶ příklady uplatnění

	1. deklinace	2. deklinace	3. deklinace	4. deklinace	5. deklinace
abl. pl.	cum frāctūrī̄s	cum morbī̄s	cum dolōribus	cum dēcubitibus	cum cariēbus

▶ příklady ablativu plurálu ve spojení s adjektivy

	Spojení s adjektivem 1. deklinace	Spojení s adjektivem 2. deklinace	Spojení s adjektivem 3. deklinace
abl. pl.	ex amputātiōnibus traumaticī̄s	ē tumōribus benignī̄s	ē morbī̄s latentibus

Přehled výjimek ve skloňování řeckých substantiv

	1. deklinace		3. deklinace	
nom.	systol- ē	diabēt- ēs	bas- is	
gen.	systol- ēs	diabēt- ae	bas- eos /-is	
akuz.	systol- ēn	diabēt- ēn /-am	bas- in /-im	
abl.	systol- ē	diabēt- ē /-ā	bas- ī	

- ▶ vzor *systolē*:
  - ▶ řecká substantiva 1. deklinace, která v nom. sg. končí na **-ē** a v gen. sg. na **-ēs**.
- ▶ vzor *diabētēs*:
  - ▶ řecká substantiva 1. deklinace, která v nom. sg. končí na **-ēs** a v gen. sg. na **-ae**.
- ▶ vzor *basis*
  - ▶ řecká stejnoslabičná substantiva 3. deklinace;
  - ▶ ve tvaru nom. sg. jsou typicky zakončena na **-sis**, **-xis**, **-ōsis**.
  - ▶ + latinské výjimky *febris, is, f.* (horečka), *tussis, is, f.* (kašel), *tūberculōsis, is, f.* (tuberkulóza) (U latinských slov se nepoužívají původní řecké koncovky!)

